УДК 371.15:373.29:378.22:372.4
DOI: 10.31499/2307-4914.1(21).2020.210246

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Цюняк Оксана, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти**,** ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».
ORCID: 0000-0002-4573-1865
E-mail: tsiuniak33@gmail.com

У статті окреслено загальні принципи тренінгових технологій як ефективного засобу формування професійної готовності майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності. Доведено, що використання тренінгових технологій сприятиме не тільки вдосконаленню процесу професійної освіти майбутніх фахівців і кращому засвоєнню теоретичного матеріалу з фахових дисциплін, але й надаватиме кожному з них можливості для особистісного та професійного становлення. Це у свою чергу, формуватиме здатність успішно вирішувати професійні завдання та бути готовим до здійснення інноваційної діяльності.
Ключові слова: *професійна підготовка, професійна готовність, майбутні магістри початкової освіти, інноваційна діяльність, тренінгові технології, тренінг, педагогічна взаємодія, співпраця.*

FORMATION OF PROFESSIONAL READINESS IN FUTURE MASTERS OF ELEMENTARY EDUCATION FOR INNOVATIVE ACTIVITIES BY MEANS OF TRAINING TECHNOLOGIES

Tsiuniak Oksana, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Primary Education Pedagogy, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.
ORCID: 0000-0002-4573-1865
E-mail: tsiuniak33@gmail.com

The article is focused on the effectiveness of the training technologies, used in the educational process of higher education institutions, which are aimed at forming a competent specialist, able to successfully solve professional tasks and by ready to carry out innovative activities. It has been found out that the professional background of the Masters education level mainly depends on the teacher's skills in the higher education institution, their readiness for interaction and the technologies that are used. The essence of the concept of "training" is considered. It is found out that training is a dynamic form of learning, during which the active acquisition of knowledge, skills and abilities takes place, that meet the requirements of modern educational management. During the study trainings and discussions are organized, which elements are communication and dialogue of participants; an orderly exchange of views; utterance, use of non-verbal expressive means; the purpose of the discussion. The training provides a comfortable space where the students' cognitive and mental activity is enhanced, and their professional readiness for innovation is formed. The general principles of training technologies as an effective means of forming the professional readiness of future masters of primary education for

innovative activity are outlined. The conclusion is made about the expediency of using training technologies in the process of preparing the future masters to their professional readiness for innovative activity. It is proved that the use of training technologies will not only improve the process of professional education of future specialists and better assimilation of theoretical material in professional disciplines, but also give the opportunities for personal and professional development.
Keywords: *vocational training, professional readiness, future masters of primary education, innovative activity, training technologies, training, pedagogical interaction, cooperation.*

В умовах створення єдиного ринку праці в Європі, забезпечення високого рівня підготовки фахівців відповідно до вимог світових стандартів, потребують від випускників ЗВО сформованості критичного мислення, володіння комплексом професійних і соціальних компетенцій, професійної готовності до інноваційної діяльності. Адже, сучасна цивілізація пов'язує професійне становлення особистості, її продуктивну діяльність з розвитком вищої освіти як найважливішої передумови створення наукового, економічного, соціокультурного та духовного потенціалу суспільства. Тому до проблеми удосконалення освітнього процесу у закладах вищої освіти помітно зріс інтерес і науковців, і педагогів-практиків, і громадськості. Як показує досвід, саме від інноваційної діяльності закладів вищої освіти залежить майбутнє благополуччя кожної людини і держави в цілому.

Відповідно до нового Закону України «Про вищу освіту» здійснюється цілеспрямована робота щодо оновлення змісту, структури і методів навчання у вищій школі, впровадження у освітній процес закладів вищої освіти міжнародних та галузевих стандартів підготовки фахівців. Одним із інноваційних методів є тренінг, який являє собою динамічну форму навчання, в ході якої відбувається активне засвоєння знань, умінь і навичок, що відповідає вимогам сучасного освітнього менеджменту.

Питання включення тренінгу в професійній освіті майбутніх педагогів порушується у дослідженнях І. Звєрєвої, С. Литвиненко, О. Луганцевої, О. Лугової, М. Малькової, Г. М'ясоїд, В. Павловського та ін. Проте, поза увагою дослідників залишається проблема використання тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності у закладах вищої освіти.

Невирішеними частинами загальної проблеми є обґрунтування особливостей тренінгових технологій як засобу формування професійної готовності майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності в умовах освітнього процесу сучасного закладу вищої освіти.

Мета статті – розкрити сутність тренінгових технологій як ефективного засобу формування професійної готовності майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності.

Сьогодні все більшої популярності набирає такий метод навчання як тренінг. Аналіз наукових літературних джерел свідчить про те, що науковці, педагоги та дослідники освітніх інновацій визнають тренінгові технології одним із дієвих засобів підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності [7, с. 185–192].

У педагогічному словнику наукова дефініція «тренінг» розглядається як форма інтерактивного навчання, метою якого є розвиток міжособистісної та професійної поведінки. Тренінг має свої «атрибути». До них належать: тренінгова група; тренінгове

коло; спеціально обладнане приміщення та приладдя для тренінгу (фліпчарт, маркери тощо); тренер; правила групи; атмосфера взаємодії та спілкування; інтерактивні методи навчання; структура тренінгового заняття; оцінювання ефективності тренінгу [7, с. 185–192].

Науковець І. Вачков [6] виділяє декілька парадигм тлумачення означеного поняття: тренінг як своєрідна форма дресури; тренінг як тренування, у результаті якого відбувається формування умінь і навичок ефективної поведінки; тренінг як форма активного навчання, метою якого є перш за все передача – психологічних знань, а також розвиток деяких умінь і навичок; тренінг як метод створення умов для саморозкриття учасників і – самостійного пошуку ними способів вирішення власних психологічних проблем.

Науковці стверджують, що тренінг – це одночасно: цікавий процес пізнання себе та інших; спілкування; ефективна форма опанування знань; інструмент для формування умінь і навичок; форма розширення досвіду. Як правило, студенти в захваті від тренінгових методів, тому що ці методи роблять процес навчання цікавим. Ми погоджуємося з думкою науковців, котрі стверджують, що під час тренінгових занять створюються умови для досягнення професійної ідентичності майбутніх фахівців, підвищення впевненості в собі, розвитку компетентності та власної гідності, здійснюється формування адекватного образу успішного професійного майбутнього з виявленням й актуалізацією особистісних ресурсів [7, с. 185–192].

Тренінгові технології є ключовим елементом системи активних методів навчання. Наукові розвідки свідчать, що метою використання тренінгових технологій у закладах вищої освіти є формування спеціальних умінь і навичок студентів на основі певного рівня знань, які характеризують специфіку професійної діяльності фахівця і визначають рівень його професіоналізму.

Особливого значення у контексті нашого дослідження набуває розуміння специфіки використання тренінгів у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності, оскільки «саме тренінг дає змогу реалізувати необхідні умови розвитку професійного й особистісного самоусвідомлення» [6, с. 12], що є важливим для випускників вищої школи. Під час тренінгу створюється неформальне, невимушене спілкування, яке відкриває перед групою безліч варіантів розвитку та розв’язання проблеми. Тренінг забезпечує комфортний простір, де відбувається активізація активно-пізнавальної та розумової діяльності магістрантів, формування їхньої професійної готовності до інноваційної діяльності.

Зазначимо, що в основі тренінгів лежить взаємодія суб’єктів освітнього процесу на засадах умотивованості та зацікавленості учасників цим процесом; щирості, довіри, толерантності, партнерства, співпраці. Враховуючи особливості тренінгів та ґрунтуючись на дослідженнях науковців, вважаємо, що саме проведення навчальних тренінгів у процесі підготовки магістрантів дозволяє не лише їх залучити до взаємодії, а й формувати відповідні уміння й навички налагоджувати взаємовідносини, створювати доброзичливу атмосферу. Зміст тренінгів має бути спрямований на вироблення навичок у майбутніх педагогів вступати у взаємодію з суб’єктами педагогічної діяльності, тактовно і цілеспрямовано вести з ними бесіду, ураховувати їхні інтереси й потреби, розуміти мотиви учинків і поведінки, знаходити до них індивідуальний підхід, прогнозувати їхній розвиток, результати роботи. Основними

формами роботи, які можна використовувати в ході проведення тренінгу можуть бути: інформаційне повідомлення, міні-лекції, мозковий штурм, рольова гра, робота в малих групах, групова дискусія (круглий стіл, засідання експертної групи, форум…), руханки тощо.

Погоджуємося з розумінням цієї педагогічної інновації іншими дослідниками, котрі визначають тренінг як метод ігрового моделювання педагогічних, навчальних, професійних, життєвих ситуацій з метою розвитку професійної компетентності, формування й удосконалення різних професійних та особистісних якостей, умінь і навичок майбутнього фахівця, підвищення адекватності самосвідомості та поведінки шляхом включення студентів до тренінгової ситуації в ролі учасників і глядачів [6, с. 185–192].

Зосередження уваги на окреслених аспектах дає змогу розглядати тренінгові технології як засіб професійної підготовки. Використання тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти передбачає вирішення певних завдань та формуванні необхідних якостей, а саме: формування умінь вербалізувати власні почуття, думки, ідеї, конкретизувати бажання і прагнення у контексті професійного зростання, для більш точного розуміння свого власного «Я» та «Я» інших, визначити особистісні бар'єри спілкування у навчально-тренінговій професійно-зорієнтованій ситуації; набуття особистісного професійного досвіду шляхом використання зворотного зв'язку як класичного механізму навчання в групах тренінгу. Адже отримана інформація на основі міжособистісної взаємодії дає змогу магістрантам проаналізувати й оцінити діяльність одногрупників, адекватно сприймати й диференціювати власні уявлення про себе як майбутнього вчителя, визначити оптимальні способи вирішення складних або традиційних педагогічних ситуацій. Участь магістрантів у навчальних тренінгах професійного спрямування дає змогу усвідомити і зрозуміти доцільність використання тих чи інших знань з різних фахових дисциплін у змодельованих тренінгових ситуаціях, що формує педагогічний досвід.

Погоджуємося з думкою науковців, що робота в групі тренінгу стане ефективною тільки тоді, коли будуть задіяні як емоційні (сприйняття своїх почуттів і їх пряме відображення), так і когнітивні (усвідомлення і категоризація отриманого професійного досвіду) механізми. Тому активна участь кожного магістранта у навчальних тренінгах фахового спрямування сприятиме переживанню майбутніми педагогами почуттів приналежності до педагогічної спільноти, що обумовлює динаміку професійної ідентифікації. Тому одним із найважливіших завдань викладача під час проведення навчального тренінгу є забезпечення згуртованості групи і створення серед студентів сприйнятливого клімату, а не конкурентнозмагальних ситуацій.

Як показує досвід, часто студенти сумніваються у своїх здібностях бути висококваліфікованим педагогом. Тому участь у навчальних тренінгах стає «виробничим майданчиком» для апробації ефективності власних професійних дій, набуття практичного досвіду вирішення складних педагогічних ситуацій, проведення порівняльного аналізу власної діяльності та діяльності інших учасників тренінгу, щоб розвинути позитивне уявлення про себе як компетентного майбутнього педагога, готового працювати в інноваційних умовах. Студенти, котрі під час тренінгу усвідомлять ефективність, правильність, оптимальність і значущість своїх педагогічних дій, будуть прагнути закріпити ці досягнення та ініціюватимуть креативний підхід до навчальної діяльності.

Апробація тренінгових технологій проводилася нами упродовж 2018–2019 рр. у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. В експерименті взяло участь 146 магістрантів спеціальності «Початкова освіта». Цикл тренінгових занять проводився в поза аудиторний час. До прикладу, з магістрантами проведено тренінгове заняття на тему «Демократична школа – простір освітніх інноваційних можливостей». Завдання тренінгу полягало у формуванні ціннісних орієнтацій, спрямованих на професійну інноваційну діяльність фахівців у демократичних закладах освіти; сприянні усвідомленню учасниками свого творчого потенціалу та креативності, подолання стереотипів та бар'єрів, які обмежують творчий потенціал, отримання зворотного зв'язку від учасників заняття.

Магістранти відпрацьовували навички критичного мислення; комплексного розв'язання педагогічних проблем; уміння активно слухати та спостерігати; формувати власну думку та приймати рішення; швидко переключатися з однієї думки на іншу; бути толерантним у процесі комунікації; уміти вирішувати конфліктні ситуації; організовувати процес взаємодії на принципах рівності та демократії; творчості та інноваційності.

Таким чином, ми знайшли теоретичне обґрунтування доцільності використання тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності.

Із вище зазначеного можна зробити висновок, що використання тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності сприятиме не тільки вдосконаленню процесу професійної освіти майбутніх фахівців і кращому засвоєнню теоретичного матеріалу з фахових дисциплін, але й надаватиме кожному з них можливості для особистісного та професійного становлення. Як правило, магістранти в захваті від тренінгових методів, тому що ці методи роблять процес навчання цікавим та формують рівень професійної готовності до інноваційної діяльності.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із обґрунтуванням педагогічних умов використання тренінгових технологій у професійні підготовці майбутніх магістрів початкової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко О. В. Методика організації і проведення тренінгів з розвитку особистісних і професійних якостей дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2015. № 2. С. 14–20.
2. Барко В. І. Методика проведення тренінгів управлінського спрямування. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 4. С. 70–76.
3. Бондарєва Л. І. Методичні аспекти розробки та проведення навчального тренінгу студентів у вищій професійній школі. *Педагогіка і психологія професійної освіти.* 2005. № 6. С. 48–58.
4. Бондарєва Л. І. Навчальний тренінг як засіб професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 23 с.
5. Бреусенко-Кузнєцов О. Психологічні тренінги: від профанації та дискредитації до автентичного застосування у вищій школі. *Вища освіта України.* 2003. № 4. С. 112–116.
6. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники: учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Ось-89, 2000. 224 с.
7. Мельничук І. М. Цільові аспекти використання тренінгів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи.* Умань, 2007. Вип. 19. С. 185–192.
8. Мороз Л. І., Яковенко Л. І. Тренінгові технології навчання студентів у ВНЗ. Київ, 2004. 202 с.
9. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів. Київ: Вища школа, 2004. 207 с.

REFERENCES

1. Anishchenko, O. V. (2015). Metodyka orhanizatsii i provedennia treninhiv z rozvytku osobystisnykh i profesiinykh yakostei doroslykh. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult education: theory, experience, perspectives, 2, 14–20* [in Ukrainian].
2. Barko, V. I. (2004). Metodyka provedennia treninhiv upravlinskoho spriamuvannia. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Practical Psychology and Social Work, 4, 70–76* [in Ukrainian].
3. Bondarieva, L. I. (2005). Metodychni aspekty rozrobky ta provedennia navchalnoho treninhu studentiv u vyshchii profesiinii shkoli. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity – Pedagogy and psychology of vocational education, 6, 48–58* [in Ukrainian].
4. Bondarieva, L. I. (2006). Navchalnyi treninh yak zasib profesiinoi pidhotovky maibutnikh menedzheriv orhanizatsii v ekonomichnykh universytetakh. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv [in Ukrainian].
5. Breusenko-Kuznietsov, O. (2003). Psykholohichni treninhy: vid profanatsii ta dyskredytatsii do avtentychnoho zastosuvannia u vyshchii shkoli. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education in Ukraine, 4, 112–116* [in Ukrainian].
6. Vachkov, I. V. (2000). Osnovy tehnologii gruppovogo treninga. *Psihotehniki*. Moskva: Os'-89 [in Russian].
7. Melnychuk, I. M. (2007). Tsilovi aspekty vykorystannia treninhiv. *Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly – Psychological-pedagogical problems of rural school*. Uman, *19, 185–192* [in Ukrainian].
8. Moroz, L. I., Yakovenko, L. I. (2004). Treninhovi tekhnolohii navchannia studentiv u VNZ. Kyiv [in Ukrainian].
9. Shcherban, P. M. (2004). Navchalno-pedahohichni ihry u vyshchykh navchalnykh zakladakh. Kyiv: Vyshcha shkla [in Ukrainian].